

M E N T O R

DIJAŠKI LIST

XXI.

ŠT. 8

V tem zvezku sodelujejo: Janko
Mlakar • Jos. Razpotnik • Dr. I. P.
• P. P. • Janez Vesen • K. M. Aleš
• Dr. Joža Lovrenčič • Tartarin
• J. Savin • M. V. • A. Zajec •
• S. K. •

Vsebina 8. številke.

	Stran
Janko Mlakar / Spomini	169
Jos. Razpotnik / Spomin	173
Dr. I. P. / Osnovne črte iz šolske književne teorije	174
P. P. / Zdravje, sonce!	177
Janez Vesen / Predvečerna	178
K. M. Aleš / Največja laž	179
Jos. Razpotnik / Mati	180
Dr. Joža Lovrenčič / Privatistov izpit	181
Tartarin / Zgodba o človeku, ki je nosil srečo	184
J. Savin / Večer	185
M. V. / Iz dijaškega življenja	186
Obzornik /	
Nove knjige	187
Naši zapiski	189
Pomenki	191
Zanke in uganke	192

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. - Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. - Rokopisi se ne vračajo. - Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. - Na upravo se naslavlja vsa naročila in reklamacije.

Vsak naročnik, naj dobiva list naravnost na svoj naslov ali pa pri poverjeniku, mora poravnati naročnino v prvi polovici letnika, sicer ne bo dobil več šeste številke.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom vsakega 1. v mesecu. - Izdaja ga konzorcij (odg. prof. Janko Mlakar, Ljubljana, Ilirska ulica 25). - Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. - Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir. p. Domžale (P. Veit, Vir). - Celoletna naročnina za dijake Din 30,-, za druge in zavode Din 40,-. Posamezna številka Din 4,-. Plačuje se naprej. - Stev. ček. računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. - Naročnina za Italijo: Lit. 10,- za dijake, Lit. 15,- za druge; za Avstrijo: S 4,- za dijake, S 6,- za druge. - Plačuje se po italijanskih, oziroma avstrijskih čekovnih položnicah „Kato-liških misijonov“ v Grobljah pri Domžalah. - Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. - Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. - Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

Breznica, prijazna župnija pod Stolom, se lahko ponaša, da je dala Slovencem največ duhovnikov. Ko je bil „Lenčkov gospod“ (Janez Zlatoust Pogačar) ljubljanski škof, jih je bilo živih štiri in dvajset. Zato so imeli v škofiji toliko uvidevnosti, da so dali Brezničanom kaplana, če so le mogli. Nasprotno ga pa Aljaž, župnik na Dovjem, dolgo vrsto let ni imel. Seveda so Dovžani zabavljali in celo svojega župnika delali krivega, da so imeli samo enega „gospoda“. Aljaž se je takih neosnovanih očitkov znebil enkrat za vselej, in sicer kar s prižnice.

Neko nedeljo jo je svojim župljanom med pridigo takole zabrusil: „Dovžani se pritožujete, da imajo na Breznici kaplana, vi pa ne. Breznica je dala škofiji 24 „gospodov“. Dovške matere rodite „gospode“, pa dobimo tudi mi kaplana.“

Dovške matere pa Aljaža niso ubogale in menda nočejo še dandanes „roditi“ gospodov. Pa tudi Breznica ni več tako rodovitna, kakor pred leti, ko je bila skoraj vsako leto kaka nova maša. Najbolj sem si zapomnil Finžgarjevo, ker se mi je na nji nekaj dogodilo, kar je potem še leta in leta „hodilo za menoj“.

Že od mladih nog mi je rada tekla kri iz nosa. Če sem se le nekoliko bolj trdo useknil, se mi je že pocedila. Zlasti se mi je pa kaj takega jako rado zgodilo pri kihanju, ker opravljam to delo precej močno. Zdi se mi namreč, da se mi s krepkim kihom glava zbistri. Ko sem pri neki priliki to dobro lastnost kihanja razlagal svojemu „planinskemu“ tovarišu Cilenšku, je zlobno pripomnil, da v svojem življenju gotovo bolj redko kihnem ...

Bilo je torej na Finžgarjevi novi maši po litanijah, ko sem prav močno kihnil, seveda v robec, da sem zadušil običajni tresk. Naenkrat je bil ves krvav. Kri mi ni kapala, marveč naravnost curljala. Takoj sem moral zapustiti obednico, kjer so lepo jedli, pili in se veselili, ter se za teči za župnišče, kamor so mi prinesli škaf vode. Izpiral sem si nos, dajal na tilnik mrzle obkladke, pa vse ni nič pomagalo. Voda v škafu je bila vedno bolj podobna krvi. Zato pokliče Petrovčev študent, ki je bil tudi na novi maši, Aljaža na pomoč. Gospod župnik je namreč veljal med nami v stvareh, ki so v ožji dotiki s krvjo, za strokovnjaka. Najprej mi je ukazal roke kvišku držati. In res mi je nehala kri teči. Ko sem jih pa pobesil, mi je takoj zopet začela. Ker je pa Aljaž uvidel, da ne morem celo življenje držati rok kvišku, mi je zamašil nos z bombažem in jodoformovo gazo. To je tako pomagalo, da se mi je kri takoj ustavila in da mi potem ni nikdar več tekla.

Aljaž se je s tem činom veliko let hvalil. Seveda je vso dogodbo po svoje „okrasil“. Pripovedoval jo je pa samo takrat, kadar sem bil jaz zraven.

„Sedaj vam bom pa povedal,“ je pričeval vedno enako, „kako sem na Finžgarjevi novi maši Janku Mlakarju življenje rešil. Bil sem ravno v živahnem pogovoru, ko me neki študent pokliče ven. Pelje me skozi zadnja vrata za župnišče. Tu zagledam več dijakov, sredi njih pa Janka Mlakarja. Kri mu je drla iz nosa, kakor vino iz pipe. Ves škaf je bil že poln krvi. Kot izveden „arcat“ vprašam najprej po vzroku. Pa so mi po-

vedali: „Janko Mlakar je hodil krog družic in duhal njihove šopke. „Oh gospodična, kako lepo diši vaš nagelj“, se je prilizoval na vse pretege in šel k drugi duhat. Bog je nekaj časa gledal to pregrešno početje, potem je pa udaril in predrznežu se je vlila kri iz nosa, to pa prav takrat, ko je že pri peti družici duhal nagelj.“

Ker sem tako dognal vzrok, sem takoj naredil diagnozo. Janku Mlakarju se je v nosu utrjala žila zaradi premočnega duhanja nageljnov. Treba je bilo torej kri ustaviti. Najprej mu ukažem roke dvigniti. In kakor so nekdanji Izraelci zmagovali, ko je Mojzes roke kvišku držal, prav tako je tudi Janku Mlakarju nehala kri teči, ko je roke dvignil. Ko jih je pa pobesil, mu je zopet začela dreti, prav tako kakor so tudi Izraelci omagovali, ko so Mojzesu roke omahnile. Ves škač je bil že poln krvi. Zato poskusim še zadnje pa radikalno sredstvo. Ukažem prinesiti bombaž, jodoformovo gazo in dolg močen cvek. Nato mu potlačim bombaž in gažo v nos ter mu oboje tako daleč porinem, kolikor je cvek segel. Kri mu je nehala teči, kakor bi odrezal. Tako sem Janku Mlakarju rešil življenje. Ker sem pa skromen človek, nisem tega razbobnal, sicer bi bil gotovo dobil rešilno medaljo.“

To zgodbo sem slišal najmanj desetkrat. Zdi se mi, da je bil Aljaž že skoraj prepričan, da se je vse tako godilo, kakor je pripovedoval.

Počitnice po drugem letu bogoslovja sem jako prijetno preživel. Takrat sem prvič prišel v kraljestvo Velikega Kleka, ki sem ga s Triglava tako občudoval. Gledal sem ga s Pastirice, kakor svoje dni znani botanik Hacquett. Da ni nanj zlezel, mu je manjkalo poguma, meni pa denarja za vodnika. Zato sem mu obrnil hrbet z obljubo, da se še vidi in jo pobral čez Pfandelscharte na Solnograško. To je bilo moje najcenejše potovanje. Hodil sem skoraj 14 dni po Koroškem in Solnograškem, pa sem porabil samo kakih 20 goldinarjev.

Oktober meseca sem po prijetno in koristno preživetih počitnicah prav rad šel nazaj v semenišče. Slišal sem namreč, da je tretji letnik najlažji. Ako bi hotel bogoslovna leta naslikati, bi za tretje leto izbral najsvetlejšo barvo. Imeli smo samo dva predmeta, moralko in cerkveno zgodovino. Profesorja sta bila zlati duši. Moralko je predaval dr. Janežič večinoma v slovenščini. Sicer je bila pa tudi njegova latinščina prav taka kakor naša. Gledal je bolj na to, kaj je kdo hotel povedati, kakor na to, kako je povedal.

Ko sem bil pri ponavljanju vprašan o spregledih (dispensationes), so mi misli ušle nekam med reptile. Zato sem rekel mesto „dispensatio subreptitia in obreptitia“, subreptilia in obreptilia. Ker sem te izraze trdovratno rabil, je začelo šumeti po razredu. Janežič je pa mirno rekel v svoji šentviški dolenjščini: „Kar pustite gospoda, da le prav misli, pa je dobro. Da se pa vaši tovariši ne bodo pohujševali, gospod Mlakar, pa le recite „subreptitia“ in „obreptitia“.“

Predaval je precej zanimivo in včasih tudi zabavno. Dveh primerov se še dobro spominjam, o zajcu in vrvi.

„Ako se kdo spove, da je na skrivnem pihnil kakšnega zajca, ni treba pritiskati nanj, da povrne zakupniku lova storjeno škodo. Saj takle zajček ni prav veliko vreden. Morate tudi vpoštevati okoliščine. Morda je zakupnik bolj slab strelec in bi bil zato zajec od starosti poginil, ali bi ga bila pa kaka lisica požrla. Grešniku pa le prigovarjajte, naj pusti

lov. Ako ne zadostujejo nadnaravni nagibi, mu pa povejte, v kakšno nevarnost se spravlja, da bo naposled le sedel, če ga dobe, in sicer za zajca morda še več let kakor za človeka.“

Glede vrvi nas je pa takole poučil: „Veste, gospodje, če se vam bo kdo obtožil, da je ukradel vrv, le vprašajte ga, kaj se je vrvi držalo, vol, krava, ali kaj drugega.“

Dr. Janežič je bil jako pobožen gospod. Celo na potu je molil. Tudi po ljubljanskih ulicah je držal navadno desnico v žepu in prebiral jagode na molku. Stanoval je do smrti v hiralnici in skrbel z največjo ljubeznijo za dušno hrano in tolažbo bolnikov.

Zgodovino je učil častni kanonik Smrekar. Bil je jako učen in vsestransko naobražen. Goršiču, ki je takrat izdelaval orgle, je bil desna roka in mu delal načrte. Poleg tega se je pa tudi pečal z astronomijo. Zato smo ga večkrat zapeljali, da nam je razlagal zvezde namesto cerkvene zgodovine. Razlagal je v nemščini in tudi učna knjiga je bila nemška. Na ta način je bilo kolikor toliko poskrbljeno, da nismo pozabili nemškega jezika, ki so ga zlasti tisti potrebovali, ki so bili v službi na Kočevskem.

Profesor Smrekar je znal tudi zgodovino jako zanimivo predavati. Kolikor se spominjam mu ženske na prestolih niso bile posebno všeč. Rusko cesarico Katarino in angleško kraljico Elizabeto je tako raztrgal, da bi ga bili na Ruskem in na Angleškem gotovo preganjali zaradi zločina veleizdaje. Seveda je gospod previdno doma ostal. Najdaljše njegovo potovanje je bil sprehod s Sv. Petra ceste, kjer je stanoval, do današnje Bleiweisove ceste pri Narodnem domu. Kadar je naredil to „turo“, se je vselej z njo v šoli pohvalil, češ, kako „daleč“ je prišel. Bil je namreč celo svoje življenje bolan. Po mnenju zdravnikov je bil že pred novo mašo smrti zapisan. Ker je pa tako nase pazil, se ji je upiral čez 60 let.

Učenje nas torej v tretjem letu ni posebno tlačilo, in to je bilo kakor nalašč, ker sva imela s tovarišem Lenartom na št. 19, kjer sva stanovala, trgovino.

Bogoslovec potrebuje različno drobnarijo, ki je pa ne more iti v prodajalno kupovat, kadar jo potrebuje. Zato smo imeli neke vrste branjarijo, kjer smo dobili papir, svinčnike, peresa in razno drugo drobnjav. Trgovino sta navadno vodila dva tretjeletnika, čisti dobiček se je pa daroval za kak dober namen. O tem so odločevali odjemalci.

Jaz nisem bil posebno zadovoljen, da je Lenart prevzel trgovino in mene takoj povzdignil v stan „trgovskega sotrudnika“. Fant je namreč kaj rad hodil med odmorom in učno uro po raznih obiskih. Zato sem vedel, da se bom moral sam „truditi“. In tako se je tudi godilo. „Gospod šef“ je le tuintam pregledal zalogo blaga in blagajno, za vse drugo sem se pa moral jaz brigati, celo za — izložbo. „Izložil“ sem pa vedno le eden in isti predmet — limonin olupek, ki sem ga obesil na kljuko vrat. To je bilo znamenje, da so limone v zalogi.

„Vlada“ je trgovino „tolerirala“, v tem oziru je bila jako „strpna“. Samo glede prodaje špirta je Ata včasih godrnjal, ker mu ni bilo posebno všeč, da so si bogoslovci po sobah kuhali čaj. Za trgovino je bila pa ta navada jako koristna. Največ se je namreč zaslužilo pri čaju, špiritu, sladkorju in limonah, ker je tega blaga šlo največ. „Delala“ sva s

stoodstotnim dobičkom, zato je bila letna bilanca jako ugodna. Blaga sva nakupila za okroglo 300 goldinarjev, prodala sva ga pa za 600. Poleg 300 gl. dobička je ostalo še nekaj zaloge. Iz tega se spozna, da sva bila jako „reelna“ trgovca.

Kakor sem že omenil, mi trgovski posel ni bil posebno všeč, in sicer zato, ker so me kupovalci motili v — pisateljevanju. S peresom sem začel delovati za „svoj mili rod“ že v prvem letu. Pisal sem razne solzave „črtice“, v katerih so igrale „mile zvezdice s svojo kraljico blede luno“ veliko vlogo. Vse te „umetnine“ so pač šle isto pot kakor Veri na čast zloženi trioleti, seveda s tem razločkom, da mi je trioletu mati vrgla na ogenj, med tem ko sem s „črticami“ sam kuril. Pisane so bile za „Vrtec“, pa nisem imel tistega poguma, da bi jih poslal uredništvu. Zdi se mi, da sem storil prav.

V tretjem letu sem se pa vrgel na potopise. K temu me je vzpodbudil „Planinski Vestnik“, ki je začel leto prej izhajati. Popisal sem turo čez Luknjo v Bovec. Kolikor se spominam, sem članek najmanj petkrat prepisal, tako da bi bil celo moj bivši učitelj Šepec s pisavo zadovoljen. V „strahu“ sem ga oddal na pošto in v „trepetu“ sem pričakoval, kaj bo.

Ko pridem neko popoldne s sprehoda, me je prestregel na stopnicah Cerber in mi stisnil v roko pismo.

„Iz Ljubljane je, pa ga nisem nesel gospodu prelatu.“

Mož je mislil, da mi je pisala kakšna „ljubezen s Poljanske ceste“ ter se je nadejal napitnine, ker mi je pismo naravnost izročil in odtegnil ostremu očesu cenzure, pa se je zelo zmotil.

„Kar pride pisem name, lahko nesete prav vse gospodu prelatu,“ sem mu rekel in spravil pismo malomarno v žep. Proti svoji navadi grem potem prav počasi po stopnicah v svojo sobo, odložim plašč in cilinder ter namerim še nekemu kupovalcu osminko špirita. In vendar me je pismo kar peklo, ker sem vedel, da je gotovo od „Vestnikovega“ urednika. Toda nisem se hotel pred tovarišem izdati, ki bi me bil gotovo vprašal, kdo mi je pisal, ako bi bil pokazal kako razburjenje. Še le potem, ko je prišel v sobo njegov rojak Ažman in sta sedla na posteljo ter začela prerezetavati kroparske novice, sem vzel mirno pismo iz žepa in ga prav tako mirno prebral, dasi bi bil najrajši zavriskal in do stropa poskočil. Urednik mi je pisal, da priobči članek takoj v prvi prihodnji številki, in me prosil, naj mu še kaj pošljem. Ker sem vedel, da se bom izdal, če bi ostal v sobi, sem šel ven in toliko časa hodil po hodnikih, dokler se mi ni veselo razburjenje poleglo.

Kako sem potem težko pričakoval junijeve številke „Vestnika“! Ko sem jo pa dobil v roke, sem zagledal na prvi strani naslov članka:

Skozi Luknjo in Trento v Bolec.

Spisal J. M.

S polnim imenom se nisem upal podpisati. Bil sem boječ in skromen fant. Zato sem se bal, da bi me tovariši zaradi članka ne vlekli.

Občutkov, ki so me navdajali, ko sem bral tiskano besedo, ki je izšla izpod mojega peresa, ne bom popisoval. Pozna jih vsak, ki je kaj takega doživel.

Ko je v jeseni izšel v „Vestniku“ drugi moj članek „Na Stol“, mi je pisateljski greben tako zrastel, da sem sklenil stopiti v javnost.

V bogoslovju smo že takrat imeli „Cirilsko društvo“, ki so v njem mladi pisatelji in kritiki brusili svoja preresa. Sestankov sem se tudi jaz pridno udeleževal, pa le v trpni obliki. Poslušal sem namreč potrpežljivo duševne proizvode drugih, svoje pa nosil v peč. Kritika je bila tako ostra, da se ji je izpostavil samo tisti, ki je predrzno vase zaupal. Jaz sem se s tem grehom pregrešil še le v četrtem letu, ko se mi ni bilo treba bati Finžgarja in njegovih tovarišev. Pa sem se zmotil. Pisatelji so sicer društvo zapustili, ostali so pa kritiki in kritikastri.

Popisal sem svojo pot čez Visoke Ture in potopis prebral pri društvenem sestanku. Kritiki so tako planili po meni, kakor psi po klobasi, ki jo vrže med nje. Trgali so me, da bi se bil najrajši pod klop skril. Najhujši je bil Kržišnik. Ker je štiri leta na Dunaju študiral zemljepis, je mislil, da spadajo potopisi v njegovo stroko. Še danes se spominjam besedi, ki je z njimi zlomil palico nad menoj.

„Mlakar namerava najbrž s svojim spisom „osrečiti“ bravec „Planinskega Vestnika“. Jaz mu pa blagohotno svetujem, naj ga rajši vrže v peč in tako prihrani uredniku neprijetno delo.“

To pot sem bil pa trmast in se nisem ravnal po Kržišnikovem „blagohotnem“ nasvetu. Potopis sem nekoliko popravil in ga poslal „Vestniku“. Odgovor ni izostal, to pa tak, kakor ga nisem niti v sanjah pričakoval.

Neko popoldne me pride obiskat takratni urednik „Pl. Vestnika“ svetnik Mikuš. Častital mi je k mojemu potopisu in izrazil upanje, da postanem nekoč gotovo še steber glasila „Slovenskega planinskega društva“.

Popolno zadoščenje za svoj sramotni poraz v Jožefovi dvorani sem pa dobil na novi maši po litanijah, ko mi je Aljaž izročil s primernim nagovorom v imenu SPD lepo darilo, ki še danes visi v moji sobi na častnem mestu. Drago mi je zlasti zato, ker so pod zbirko krasnih planinskih slik podpisani prvi odborniki „Slovenskega planinskega društva“.

Zdi se mi, da preostra kritika zamori marsikaterega nadebudnega pisatelja . . .

(Dalje.)

SPOMIN

JOS. RAZPOTNIK

Temna noč. Tam v skromni koči
revna mati še bedi,
potok solz ji lice moči,
kje zdaj sin je, jo skrbi.

Na bojišče bil odšel je,
toda pisal ni še nič.
Ga li morda strel zadell je
in leži tam kje — mrlič?

„Ne jokajte, mati moja!“
se oglasi zunaj glas.
Šumna se začuje hoja,
da pretrese mater mraz.

Od strahu ne more spati.
Zjutraj, ko napoči dan,
se napoti bedna mati
k vaški pošti čez ravan.

Črno pismo je dobila,
zgrudila se je na tla —
zadnja ura ji odbila
za sinu je dragega.

OSNOVNE ČRTE IZ ŠOLSKE KNJIŽEVNE TEORIJE

PIŠE DR. I. P.

17. Višek pripovednega pesništva v vezani besedi in izrazito pesniškem izrazu imenujemo ep. V primeri z dosedanjimi, več ali manj prvinskimi in enovito preprostimi oblikami je ep drugotna in sestavljena oblika. Govorimo o dveh vrstah epa, o narodnem in umetnem. O tem, kako si moremo razložiti postanek narodnega epa na splošno, smo govorili že v odstavku o srbski junaški narodni pesmi (točka 13). Dopolniti nam je tiste opazke z dodatkom o narodnem epu še pri raznih drugih ljudstvih, o tipičnosti vsebine in zunanje oblike tega epa ter o pomenu grškega narodnega epa posebe. Narodni ep poznajo Indi, ki imajo v „Mahâbhârati“ zgodbo bojov med rodovoma Kuruvingov in Panduinov, in v „Râmâyani“ zgodbe kraljeviča Râme. Iz 13. stol. sta nemška narodna epa Nibelungi (boj med Burgundci in Huni, tragedija kraljice Kriemhilde) in Gudruna. Anglosasi imajo svoj ep v „Beowulfu“, Rusi v „Slovu o polku Igorjevem“, Francozi v pesmih o Rolandu (prim. Orlando!) — Chanson de Roland, — Najbolj znan je grški narodni ep, starogrški pesnitvi Ilijada in Odiseja, ki ju svet pozna pod imenom Homerjevih pesnitev. (Homer, homersko vprašanje, razmerje med Ilijado in Odisejo, to so reči, ki se jih podrobneje učimo pri studiju klasičnih jezikov. Zato jih ta obris postavlja kot delno znane in se v nadaljnjem dotika te teme le v toliko, v kolikor je splošnemu pregledu potrebno. Homer v slovenskem, srbskem in hrv. prevodu!)

Ilijada je sintetično pragmatičen skupek narodnih poedinic o bojih med Ahajci in Trojanci. Genij Homerjev je dano snov v poedinicah končno veljavno in neprekosljivo umetniško strnil v enovitost velikega teksta, ki diha totaliteto heroičnega časa, pa četudi je vsebina tega epa le analitično oblikovana, iz zgodovinskega večletnega dogajanja epizodalno iztrgana vrsta dogodkov, ki so se pod umetniško Homerjevo rokó vzoblikovali celotno omejeno na tema: Ahilov srd. Ilijada torej ni kak analitično zaporeden, sintetičen zgodovinski oris vseh dogodkov pred Trojo, marveč le ena faza v tej borbi, zgodbe 40 dni bojevanja. Odiseja, ki je Ilijadi v metriškem in pesniško izraznem sredstvu dvojčica, kaže drugačno kompozicijo. Ni sicer tako enovita, a vendar zgled prečudno zrele kompozicije (Telemah — Odisej!) in pripovedne tehnike. Snovni svet (kar Prirodo ga imenujemo, Homerjevo prirodo!), v Ilijadi in Odiseji je grško bajeslovje in junaška pesem, je sploh svet, ko živi vera v heroje. Prav primerno zato imenujemo narodni grški ep (in analogni tudi druge) heroični ep.

(Vzporedi s Homerjem knjige stare zaveze v svetem pismu! Iz bizantinskih virov je zrastel srednjeveški ep Trojanska vojska, podobno odisejada Aleksandra Velikega, n. pr. v franc. jeziku. Več o tem v romanu!)

Grški heroični ep v Ilijadi in Odiseji je bil vzorec, iz katerega je zrastel prvi umetni ep. To je rimska Vergilova Enejida. Če bi hoteli označiti to delo z modernim terminom, bi ga imenovali: epigonsko. Zakaj povsem iz snovi in izraza Homerjevega je zajeto. Enej je v prvem delu te pesnitve pravi rimski Odisej. Epa drugi del pa so boji za Lacij,

torej snovnost, zajeta v pesem po zgledu Ilijade. Vergilova Enejida je spričo grške avtohtonsko prirodne epike v Homerju — civilizacija, kultura, spričo elementarnosti in prirodne neposrednosti v Homerju — drugotnost, romantika, po Homerjevem heroičnem, človeški, historični obraz. Zato imenujemo ta ep zgodovinski. Vergilov Enej je preživel slavo rimskega rodu in njegovih cesarjev, katerih rodovino je pesnik hotel proslaviti. Vergil je postal poznejšim časom prav spričo nekaterih, dandanes nam umetniško inferiornih potez svoje pesnitve, legendarično velik in važen, nekak „krščanski pesnik“ srednjega veka, da je moral šele moderni duh upostovati ob njem staro veličino grškega Homerja kot prvotno ob Vergilovi drugotni.

(Tudi glede Vergila naj velja opazka, da o podrobnostih govori klasični studij! Poizkusi sicer ob tem studiju sestaviti kritično primerjalen spis o razmerju Enejide do Homerja v dveh ozirih: izraz, snovna sorodnost in način podajanja snovi — doživetje!)

Z Vergilovo Enejido se je torej utrdila in ustalila tradicijska oblika v zapadnem, evropskem, umetnem epu. To je treba pripomniti posebe spričo tega, da so v srednjem veku tudi epi v Aziji, kakor n. pr. Firduzijev (10. stol.) Šahnâme. Prve popesnitve Vergilove Enejide najdemo pri Francozih in posredno pri Nemcih (Heinrich v. Veldeke). Umetniško epigonsko začno hoditi v šolo k Vergilu pa humanisti (Petrarca), ki so početniki latinskega srednjeveškega in renesančnega epa (v narodnih jezikih). Zgled neskončno nove, krščanske oblike tega epa imamo v Dantejevi Nebeški glumi, čigar ime dopolnjuje trojico epikov, ki jim svet poslej do danes ne more nobenega sorodnega ali večjega pridati.

(Poizkusi se s temo: Homer, Vergil, Dante! V katerem razmerju je Dante do Vergila? Snovne prvine v Božanski glumi: tercina; kompozicija: trije deli, stroga simetrija: Koliko spevov? Kako se končuje slednji treh delov? Kdo izmed dubrovniških pesnikov je posnemal Danteja? Vetranic! Kje? Katere prevode Danteja imamo v jugoslov. jezikih? Motiv Frančeške iz Riminija v slovstvu po Danteju!)

Dante je ustvaril zgled alegorično-verskega epa, ki je odraz srednjeveškega človeka ob Vergilu, ki tipizira rimstvo, in Homerju, ki je prototip grške prirode. Manj smotrno, to je, času in okusu primerno je rastel srednjeveški ep drugod, na Francoskem (Chanson de geste i. p.), med trubadurji in truverji pa na Nemškem kot viteški (dvorski — höfisch) ep. (Hartmann v. Aue, Iwein, Ereke; Wolfram v. Eschenbach: Parzival, Gottfried v. Strassburg: Tristan in Izolda i. dr.) — Italijanski renesančni ep (Bojardo, Zaljubljeni Roland, Orlando, Ariost, Orlando furioso) je klasicistično dovršena oblika tega viteškega epa, čigar višek pomeni Osvobojeni Jeruzalem, ki mu je pesnik Torquato Tasso. To delo je vplivalo na naš dubrovniški ep. Gunduličev „Osman“ je prvi in zadnji veliki jugoslovanski ep, delo, ki ga brez pomisleka lahko urejamo med svetovna dela iz časa, ko so podobna pesniška dela imeli med Slovani samo še — Poljaki (Kochanowski). Tassovo in Gunduličevo delo označujemo tudi z imenom zgodovinski ep. Take so še poleg Zrinijade Nik. Zrinskega in Petra Zrinskega Camoënsove Luzijade v portugalskemu jeziku iz 16. stol., ki jim je snov (Luzus je mitični praded Portugalcev) zgodovinska plovba Vaska da Gama okoli Afrike.

Kakor v Homerjevem in Vergilovem epu, se je uveljavila sčasoma tudi v poznejšem epu neka stalna metrična oblika. Dante ima tercine, Tasso, Ariosto, Camoëns stance, Gundulić štirivrstično kitico z osmerci, Nemci kratke rimane dvojice (Kurze Reimpaare), Francozje (Rousard) aleksandrince, Angleži blankvers. Poleg naštetih mogočnjakov velikega epa so še drugi: taki n. pr., ki individualno epično oblikujejo sveto-pisemske zgodbe: — biblični ep: Pastor fido (Guarini), Judita (Marulić), Kristijada (Dj. Palmotić). Že ob Homerju se je javil tudi prvi travestijski ali parodistični ep Batrahomihomahija, t. j. vojska med žabami in mišmi. Temu nekoliko v žlahti je živalski ep. (Lisica Zvitorepka — Roman de Renard — Reineke Fuchs).

Poglavje zase je moderni ep kot izraz novih razmer z večjim ali manj doslednim vpoštevanjem tradicije v obiki in klasicizmu.

V slovstvu novega epa naj zabeležimo le najbolj bistveno!

Francoski prosvetljeni poetik Boileau (17. stol.) je napisal komični (baročno alegorični) ep Le Lutrin (Cekveni pult). Sorodno mu je Pope-jevo angleško delo Rape of the Lock (Ukradeni koder), dočim je Milton ustvaril verski ep Paradise lost (Izgubljeni raj), ki je spodbodel Nemcem Klopstocka, da je napisal svojo Mesijado, in našega Njogoša, da je ustvaril Lučo mikrokozma. Voltaire, ki je napisal klasicistično hladno Henrijado (Henrik Navarski), je spesnil še drzko — satirični ep La Pucelle (Orleanska devica). Posnemovaje homerski izraz je dal Goethe Nemcem meščansko-idilični ep „Herman in Doroteja“, ki je vzbudil Mickiewicza, čigar Gospod Tadej je eno najlepših umetnin poljskega slovstva. Isti Mickiewicz je pisal še Dede in Gradžino (prevel Trnovec). Stare viteške snovi je prepesnjeval Nemec Wieland (Oberon) in s tem začel tako imenovani ep romantikov. Te vrste ep so gojili Byron (Don Juan), Slowacki, Puškin (Evgen Onjegin), Madjar Arany v „Toldiju“, Kotljarevski v maloruski travestiji Enejide, Ševčenko v svojem Kobzarju, v Dreizehnlinden Nemec Weber, ki je učenec Scheffla in romantično-domačinskih epov (der Trompetter v. Säckingen) kakor je n. pr. Rud. Baumbach z Zlatorogom, ki je dal Slovencem Funtkovega Godca in deloma Finžgarjev „Triglav“. Čudovita pesnitev je provalska Mistralova Mireio. Svojevrstno se naslanja na narodno tradicijo novi ep pri Jugoslovanih: Sima Miljutinović v Srbijanki ali fra Grga Martić v Osvetnikih. Težnjo po lastnem epu — kot prototipu narodne kulture — kaže Kollarjeva pesnitev „Slavy dcerá“, Hankova mistifikacija (kraljedvorski rokopolis) in krčevito prizadevanje nekaterih naših starejših pesnikov, da bi ustvarili slovenski narodno-umetni ep (Trdina, Svetec, Klodič-Sabladoski).

Tudi v modernem času ep ni izumrl, a postaja izraz individualnega osebnega doživetja, moderni problem (Ibsen, Liliencron), deloma pa hodi v šolo k tradiciji. Več ali manj je prevzel vlogo epa roman.

(Dalje.)

ZDRAVJE, SONCE!

P. P.

Bilá je pomlad, lepa, veličastna. Prve vijolice so zvedavo pogledale iz zemlje in dehtele močno, opojno. Ob potoku so zvonili zadnji zvončki in trobile rumene trobentice. Drevesa so zazelenela rahlo, da si komaj mogel opaziti. Čez nekaj dni pa so bila vsa zelena, vsa veličastna in lepa, kakor nevesta, kadar se pripravlja k poroki. Pomlad je dihala sveži zrak, dihala ga je in se razcvetala... Sonce je prijazno sijalo, zemlja se je odtajala in željno vabila na delo. Iz ozelenellega gozda se je prvič oglasila kukavica. Kukala je zateglo, vsakdanje, pa smo se je vendar razveselili, veselo prisluhnili in posnemali njen glas še vse bolj zateglo, okorno... Lastovice so se že poganjale za mušicami. Malo jih je še biló, šele koncem aprila jih je prišlo nekaj. Pa se nam je zdela pomlad še vsa lepša, še bolj čista in veličastna...

Tisto jutro po svetem Jakobu so šli Klemenčevi v hrib, da bi posekali nekaj hoj. Sneg jim je namreč podrl ogrodje nad hlevom. Ogrodje je biló že staro. Še Klemenčev ded ne pomni, kdaj so ga delali, in pravi, da tudi njegov oče ni vedel. Klemenčevi so bogati, da jim ne bi biló treba delati, lahko bi si najeli hlapce in dekle. A Klemenčev rod je trd, zdrav, močan in rad dela. Zdrav je in močan ko kremen. Na zunaj je trd, a v srcu je dober in mehak.

Ko so Klemenčevi prišli v svoj del gozda, so takoj zapele sekire, da je v daljavah rezko, skoro bolešno odjeknilo. Nato se je jek širil vse dalje, vse do Doba, Zaboršta in Ihana. Ljudje so prisluhnili temu jeku, pokimali in pripovedovali drug drugemu: „Klemenčevi so! Vsa družina je šla, še babica in ded, ki komaj hodita. O, ti ljudje so delavni, pošteni, zdravi in močni ko kremen. Dolgo časa živé, in kadar mrô, se ne bojé smrti. Bog jih blagoslovi, saj radi pomagajo, kadar koga zadene nesreča...”

Kar je jekanje prenehalo, sekire so utihnile in delavci so se vsi upehani zazrli v hoje, ki so jih že toliko podsekali, da so se že rahlo majale. Še deset udarcev bi biló treba, pa bi se hoje nagnile proti zemlji. Mohor, najmlajši v družini, si je otrl znoj in gledal drevo, ki se je že sumljivo nagibalo proti skalovju. „Šment!“ je nejevoljen zamrmral. „Med skale sili! Naak! Ne pustim, da bi se mi razbila v trské. Trsák ne maram!“ Obupno je gledal hojo in ni vedel, kako bi si pomagal. Nazadnje pa je vprašal deda: „Ded, kaj mislite, da bi naredil? V skalé sili, pa ne bi rad videl, da bi se mi razbila v polena.“

Pa se je že oglasil brat Šimen: „Pusti, naj pade tja, kamor sili!“ „Nak, Šimen, slabo veš!“ je dejal oče. „Tam bi se razbila. Vrvi je treba, vrvi! Pa jo boš sem potegnili! To si zapomni! Boš še večkrat potreboval takih pripomočkov!“

„Prav, sin!“ je bil ded zadovoljen in počasi je odšel po vrvi...

Pa so zopet zapele sekire, zahreščale žage, da je odjekalo po okoličih. Zdaj pa zdaj je votlo zabobnelo in orjaška hoja je ležala na tleh...

Tako so delali Klemenčevi, zdravi in veseli. Po pomoč so se zatekali drug k drugemu... Da, tam je doma zdravje, sonce!... Zdravje, veselje, delo, sonce, luč!...

O, blagor vam, kmetje! Zdravi ste, veseli in delavni! Pobožni ste in uživate blagodejnost sončnih poljan...

Sonce se je nagnilo k poldnevu in Klemenčevi so odšli domov; bili so veseli, da so delali, veseli, ker so dihal sveži gorski zrak, ki je močno vonjal po vijolicah...

Le Mohor je bil nejevoljen, ker se je lepa hoja razbila v trske, čeprav je z bratom napel vse moči, da bi jo rešil. A oče ga je potolažil, dokazovaje mu, da to ni nič hudega.

„Bodi vesel, sin, da se kaj hujšega ni zgodilo. Tla so spolzka, lahko bi padel in si zvil nogo, lahko bi se drevo podrlo nate. Hvala Bogu, da nas je obvaroval hujše nesreče, kakor je ta.“

Sin se je potolažil in se veselil lepega pomladanskega dneva. Oče pa je sklenil, da bo kakovi siroti kupil čevlje. Sklep je povedal očetu. Dedu so zasijale oči: „Prav tako, sin! Prav tako! Bogu moramo biti za vse hvaležni!“

Dopoldne so Klemenčevi zopet šli na delo...

Da, naši ljudje so močni ko kremen, zdravi, pošteni in veseli. Naše ljudstvo uživa zdravje, sonce, luč! Naši ljudje delajo, se vesele in ljubijo Boga! Zdravi so, uživajo pomlad in z njo veselje, ki je čisto, lepo... Naš kmet je na zunaj trd, a dober in dobroten v srcu...

Takrat je bila pomlad! Občutil sem jo živo in trpko obenem, ker sem vedel, da se bom kmalu moral posloviti od cvetnih poljan, žuborečih potočkov in od kmetijskega življenja, ki je preprosto, a zdravo in veselo. Užival sem pomlad, prav do srca mi je segla, pa sem bil žalosten, ker sem vedel, da se bom kmalu poslovil od ljubih domačinov, trdih na videz, a dobrih, dobrih v srcu...

PREDVEČERNA

JANEZ VESEN

V večerni hlad se spo cvetovi rož,
v tonečem soncu okna goré,
sivi oblaki plavajo na zapad,
vrhovi dreves žalostno v zrak medlé.
Zdaj so duše sproščene kot ladja na širnem morju
in čakajo, da veter se v jadra upré,
in misli potlej splavajo čez bele goré...

Misli — misli obstale so sredi puščobnih poljan
in vračajo nemo se, zopet in zopet beže,
le srca trepečejo kot v vetru prijetnem polje.
Duše, obrazi, drevesa, misli... molčé, molčé...

NAJVEČJA LAŽ

K. M. ALEŠ

Gospod doktor Hlebec, profesor slovenščine, je tisti dan svečano priplaval v razred, noseč velik kup zvezkov pod pazduho. Njegovi dobrodušni očesci sta blodili smehljaje se po razredu, ko je položil zvezke na kateder in ukazal: „Razdelite!“ Potem je s privajeno kretnjo s kredo napisal na tablo:

1. IV. 1933.

5. šolska naloga.

Največja laž.

(Samostojen sestavek.)

Po razredu je zašumelo, glave so se sklonile in zamislile, polagoma so začela škripati peresa. Poleg mene se je zamislil dolgin Sf — — goj: „Prmejduš, ali ni znal izbrati kake bolj pametne naloge? Kaj neki mu naj napišem?“ To se je tudi meni zdelo zdaj najvažnejše vprašanje. Sosed je začel počasi pisati, besedo za besedo, jaz pa nisem imel niti ene poštene misli, da bi jo lahko zapisal. Šele proti koncu, ko so nekateri že odložili peresa, sem zapisal na papir nekaj pičlih besed, potem pa zaprl hitro zvezek, kot bi me bilo sram, da kdo ne vidi mojega črkanja.

Naslednji dan — v odmoru pred slovensko uro — smo postavili straže vse doli do konferenčne sobe. Takoj ko je pozvonilo, je prišel brzjav: „Zvezki!“ Polastilo se nas je divje navdušenje kot pri Indijancih. Zvezki! Razred se je tresel ob naših krikih kot železna kletka, če lev podivja v njej. V vseh srcih se je nastanilo napeto pričakovanje. Spet je vstopil svečano gospod profesor Hlebec, previdno noseč pred seboj trebušček, pod pazduho pa zvezke. S tisto staro umerjeno gesto jih je spustil na kateder, še enkrat premenil razred z drobnimi očmi in pričel:

„S to nalogo sem zadovoljen, pa tudi ne! Nekateri so pokazali pri tem sestavku mnogo duhovitosti, drugi pa spet niso premogli ničesar pametnega. Nekaterim nalogam sem se moral od srca nasmejati. Vidi se, da so pisane v razpoloženju 1. aprila.“

Profesor je vzel v roke zvezek in ga pregledoval:

„Ta mi piše tukaj — seveda je vse podkrepljeno z bolj ali manj tehtnimi dokazi — da je Valvazor svojo „Slavo vojvodine Kranjske“ dobesedno prestavil iz Tita Livija knjig: „Gloria civitatis Carniolae“. Svojo nalogo zaključuje učenec z apelom na slovensko javnost, naj se Valvazorjev spomenik pred muzejem v Ljubljani podre in naj namesto Valvazorja tja postavijo Tita Livija. — V naslednjem zvezku mi pojasnjuje nekdo, da je Oton Župančič pisal tudi nemške pesmi; kot dokaz navaja v gotici:

Rassti mi, rassti mi, trawiza,
trawa zelena ti,
bolna je moja glawiza,
w srzu radossti ni.

Baje, da ima v Berlinu že postavljen spomenik. — Dalje mi zagotavlja neki učenec, češ, da mu je neki kitajski prijatelj povedal, da Župančičeva „Duma“, prebrana od konca proti začetku, pomeni v kitajščini

prav lepo pesnitev. — Nekdo mi spet pripoveduje o neki južnoameriški državici, nazvani Queenland, to je baje najmanjša državica na svetu. Načeluje ji predsednik republike s svojo ženo, ki je obenem edini domačin. Vse ostale družine, ki jih je okoli štirideset, so družine inozemskih poslanikov. — Tukaj pa mi neki študent predrzno trdi, da je največji slovenski pesnik brez dvoma K. M. Aleš, ki se mu godi ista krivica kot Prešernu za Koseskega. — Kdo je ta K. M. Aleš? — se je obrnil profesor k učencem. V zadnji klopi je vstal Smrekar in dejal hudomušno se muzajoč meni: „To je neki ponižan pesnik iz ‚Mentorja‘, ki ni prišel delj kot v ‚Pomenke‘, pa še tu so ga nesramno strgali!“ — Profesor se je nasmehnil in nadaljeval:

„No, s temi spisi, ki sem jih dozdej omenil, se skorajda neha vsa vaša duhovitost. Le še Grom mi trdi, da je bil Trubar knjižničar pri Mohorjevi družbi. — No, zdaj ko smo to končali, pa naj pogledam še v ta zvezek — (zvezek je bil moj) — ta učenec si je namreč izmislil naj-največjo laž. Tukaj notri piše:

5. šolska naloga.

Največja laž.

Nisem pisal, ker me ni bilo v šoli.

Ta laž je bila že tako predrzna in nesramna, da bi ji kmalu verjel. Ko pa sem se spomnil, da je bil A — š včeraj v šoli, sem pogledal v dnevnik in ptička ujel. Seveda sem tega prevarantskega gospodiča njegovi zaslugi primerno obdaroval s popolnim nezadostnim. Tako . . .“

Razred je bruhnil v krohot, jaz pa sem zardel vstal in zajeceljal nekaj besed zaradi lepšega.

Kaj bi vi storili drugega, ko bi bili na mojem mestu?

MATI

JOS. RAZPOTNIK

Med zlatim žitom vodi tam
uglajena stezica,
po njej mladenič stopa sam,
upadel ves je v lica.

Zagledal je domačo vas
in rojstno hišo belo.
„O Bog, obvaruj zlega nas!“
Kaj ga je zaskrbelo?

Pred rojstno hišo zdaj dospe,
kjer mati ga zibala;
kako se ves pretresel je —
na odru je ležala.

PRIVATISTOV IZPIT

ŠALA. FR. WEISER — JOŽA LOVRENČIČ

TRETJA SLIKA

Zlatkovič in **Franci** (vstopita, oče v fraku, hiti k „profesorju“ in mu stisne roko): Čast mi je, klanjam se, gospod profesor! Oprostite, prosim. Komercialni svetnik Zlatarič, moj sin Franci! — (Ogorčen): Na, kaj pa je to?! Gospod profesor še vedno tu kar stoji s klobukom in nahrbtnikom v roki! Pa sem zabičal Janezu, mojemu slugi, še posebej, naj pomaga gospodu profesorju odložiti!... Ne, kaj takega!... Vidite, gospod profesor, križ je s služinčadjo, ne sledu o kaki olik!... Le počakaj Janez, ti že pokažem, koštrun! — Ne zamerite, gospod profesor, a človeka spravi taka stvar iz ravnotežja! (Odvzame sam „profesorju“ klobuk in nahrbtnik in ju odda Franciju, ki ju odloži na stolico.)

Stebelnik (v zadregi): Zdi se mi, gospod komercialni svetnik, da me precenjujete!

Zlatkovič (ga potrepnja po rami): Nič, nič, gospod profesor, saj vendar vemo, kaj se spodobi. Torej ali bi začeli, gospod profesor? Najprej, če smem prositi, nekoliko okrepčila! (Ga povabi k mizi.)

Stebelnik (občinstvu): Ha, pivo! Zdaj mi je vse eno, naj bo, kar bo, in bodimo, kar hočejo, da smo!

Zlatkovič: Prosim, gospod profesor! (Mu da stolico, sede še sam, naliže pivo in ponudi cigaro.) Torej, me prav veseli in si štejem v čast, da ste blagovolili priti k nam. No, fantov izpit, mislim, da ne bo kaj tako hudega, kaj ne, gospod profesor? Malo botanike, no, saj se je učil poba, že gledam, da mi ne bo delal sramote! (Vzame čašo:) Na zdravje, gospod profesor! (Pijeta, Ko odloli prazno čašo:) No, ali ni dobro?

Stebelnik: Izvrstno, izborno! (Spet pije.)

Zlatkovič: Je namreč moja specialiteta! — Torej, kakor rečeno, gospod profesor, zelo nas veseli, da vas moremo tu pozdraviti. Jaz sem namreč tudi nekoliko navdušen za botaniko. Veste, takole malo šampionovega zosa ali masleni špargeljni! Ne, čez botaniko pa ne bi pustil, da bi kdo zabavljal! Škoda samo, da imamo starega, nespretnega vrtnarja! — Na zdravje! (Je spet natočil in pijeta.) Človek si pač lahko kaj privošči. Veste, gospod profesor, jaz sem take sorte, da se ne zapustim. Kdor ima, si lahko „špoga“! Sploh pa mora biti človek dandanes izobražen. Zato sem tudi dal svojega poba šolat, to se pravi, kot privatist me precej stane, ker domači učitelji niso zastonj, no, pa jim že odrinem. Zato ni treba, da bi nadlegoval gospode profesorje v šoli in jim delal sitnosti in jih štrapeciral. In uči se kar pridno, zato že gledam in skrbim sam. Botaniko ima prav rad in jo tudi nekoliko razume. Veste, gospod profesor, samo včasih je malo boječ, zlasti takole pri izpitih — no, seve, po nepotrebnem. (Franciju:) Gospodje profesorji niso tako hudi, kakor se vam, tepci, zdi! (Se zadovoljno nasmeje in Stebelnik tudi.)

Stebelnik (si obriše usta): Tako, zdaj sem s tem nekako že opravil!

- Zlatkovič:** No, če vam je, gospod profesor, prav, bi pa zdaj morda lahko začeli.
- Stebelnik** (v zadregi): S čim naj torej začnem?
- Zlatkovič** (smejoč se): No, nekoliko ga izprašajte iz botanike — nič hudega ne bo. (Franciju): Viš, kako je gospod profesor ljubezniv! — (Vstane:) Tako, zdaj pa ne bom več motil. Še to ropotijo spravim! (Pospravi steklenici in čaše na drugo mizo.) Zdaj pa le, če smem prositi! (Se postavi s cigaro v roki za profesorja in na vse mogoče načine gestikulira in daje Franciju znamenja.)
- Stebelnik** (nekoliko pomisli): V katere vrste se delijo rastline:
- Franci** (gledajoč očeta, ki mu s prsti kaže, obotavljajoče): Prva vrsta ... druga vrsta ... tretja vrsta ... četrta vrsta ... peta vrsta ... (Oče mu daje ves čas pogum in mu kima.)
- Zlatkovič** (stopi v ospredje): No, vidite, gospod profesor, to že zna! (Se zopet umakne za sina.)
- Stebelnik:** Kaj veste o vrtnicah?
- Franci** Imamo rdeče vrtnice ... rumene vrtnice ... bele vrtnice ... modre vrtnice ...
- Stebelnik** (smeje se): Ali ste že videli kdaj modro vrtnico?
- Franci:** Ne.
- Stebelnik:** Jaz tudi ne! (Zlatkovič obupno gestikulira.) Kaj veste o travi, kako mesto zavzema v rastlinstvu?
- Franci** (dolgo molči, oče je vedno bolj obupan): Trava ... trava ... stoji ... stoji ... na ... na ... ste ... stebli ...
- Stebelnik:** Naj bo, dobro; kaj pa veste o kavli ... kavljiferah? ...
- Franci:** Kavli-fere ... kavli-fere ... kavli-fere ...
- Stebelnik** (mu razlaga): Kavljifere niso velike ... niso prav majhne ... tako srednje so ... (Medtem pride **Janez** in začudeno gleda prizor. Ko ga Zlatkovič zapazi, plane nadenj, Franci in Stebelnik pa sta dalje v tihem „izpraševanju“.)
- Zlatkovič** (Janezu): Ti osel ti, ali ti nisem naročil, da bi pomagal gospodu profesorju odložiti? ...
- Janez:** Seveda ste in jaz sem tudi pomagal!
- Zlatkovič** (divje): Nič nisi napravil! Ko sva prišla v sobo, je stal gospod profesor (pokaže na Stebelnika) s klobukom in nahrbtnikom v roki! ...
- Janez:** Pa saj to ni gospod profesor!
- Zlatkovič:** Ne blebetaj in ne izgovarjaj se!
- Janez:** Res, gospod svetnik, profesor je bil tu, a ta ni profesor, je vrtnar, ki išče službe.
- Zlatkovič** (z zadržano besnostjo): Zdaj pa je že dovolj! (Stopi Stebelniku za hrbet in ga zgrabi za ramo:) Vi, zdaj bi pa le rad vedel, ali ste profesor ali niste?
- Stebelnik** (se praska za ušesom, ves v zadregi): Ne, profesor nisem.
- Zlatkovič** (vedno bolj divji): Na, to je pa že preveč! Kako se le drznete po vsem tem sesti, žlampati moje pivo in izpraševati mojega poba? Kdo ste prav za prav?
- Stebelnik:** Saj me niste niti vprašali, kaj hočem. Kar prijeli ste me in moral sem k pivu. Pa bi ne bil pil? Vrtnar sem in bi prosil, če bi me sprejeli v službo.

- Zlatkovič** (Franciju, ki se smeji): Tristo peklenščkov, paglavec, pa se še temu smeješ! Znal tako nisi nič, tepec! Kar poskusi še enkrat! (Stebelniku:) In vi, čakajte, vas že sprejmejo v službo pri policiji! (Janezu): Janez, sem stopi in govori! — Kje je profesor? Kako pride ta tu do tega, da izprašuje našega poba!?
- Janez**: Gospodu profesorju sem odložil njegove stvari, ga posadil k mizi in mu ponudil pivo, nato pa sem šel iskat gospoda svetnika.
- Zlatkovič**: In kje je zdaj profesor?
- Janez**: Ne vem, tu ga ni.
- Zlatkovič** (skrajno ogorčen): In zdaj je profesor odšel in poba ni napravil izpita! Tristo zelenih, še žolč se mi bo razlil!
- Janez** (zagleda na mizi polo papirja, jo vzame in prebere, nato hitro Zlatkoviču): Gospod svetnik, glejte, saj je tu spričevalo!
- Zlatkovič** (vzame spričevalo, ga pogleda, nato začuden): Zdaj pa res ne vem kam s to zmešnjavo! (Bere): Franc Zlatkovič je opravil izpit iz botanike s prav dobrim uspehom. Dr. Regrat. (Zlatkovič se obrne in pogleda Francija:) Torej Franci, ali si napravil izpit?
- Franci**: Ne, papa, saj ga nisem delal!
- Zlatkovič**: No, kdo ga je potem pa delal?...
- Stebelnik**: Gospod svetnik, jaz sem ga delal!
- Zlatkovič**: Kaaaj, — vi?
- Stebelnik**: Da, prišel sem v sobo in tu je bil neki gospod. Mislil sem, da ste vi, gospod komercialni svetnik. Takoj sem se moral usesti in izpraševal me je botaniko. No, in ker sem vrtnar, sem pač govoril. In potem je spisal ta list in je odšel in je rekel: „Lep pozdrav gospodu papanu...“
- Zlatkovič** (začuden): Torej vas je profesor zamenjal s Francijem?...
- Stebelnik**: Da, in vi mene s profesorjem!
- Zlatkovič** (potolažen): No, potemtakem je prav za prav vse v redu: vrtnar je napravil izpit, — Franci je pa dobil spričevalo. Mislim, da da bi takega vrtnarja prav zares potreboval!
- Stebelnik** (vzveseljen): Gotovo, gospod komercialni svetnik, saj bi vam jaz gojil najboljše špargeljne in za šampione bi tudi poskrbel!
- Zlatkovič** (veselo): Torej je vse prav: vi ostanete pri meni za vrtnarja, Franci spravi svoj „prav dobro“ in Janez dobi za svoj strah petdeset Din več plače na mesec! (Vsi razigrano veseli.)
- Franci**: Živio, zdaj bodo lepe počitnice! (Vihti spričevalo:) To je moj edini prav dobro!
- Zlatkovič**: Da, ker nisi delal izpita sam. — Toda po tej zmešnjavi se moramo pošteno ohladiti, ker se še zdaj potim od razburjenja! Janez, prinesi nekaj steklenic specialitete na balkon, kjer mora tudi vrtnar dobiti še nekaj mokre nagrade! (Janez in vrtnar odideta. Franciju:) In ti, poba, pojdi in spravi spričevalo, potem se pa tudi vrni na balkon! No, vsa zadeva se je dobro iztekla. Znal ne bi tako skoraj nič.
- Franci** (navdušen): Živio, vesele počitnice! (Odide.)
- Zlatkovič** (si briše pot s čela, občinstvu): Ne, kaj takega! Poba ima več sreče ko pameti! (Ponosno:) Je pač moj sin!... (Dostojanstveno odide.)

ZGODBA O ČLOVEKU, KI JE NOSIL SREČO

TARTARIN

Noč na krajino je legla viharina. Votlo grmenje, silni nalivi, strele udari, vetra sovražno tuljenje, bliski vse križem, kot da bi kače ognjene po nebu se vile. Bila je noč, ko so sprostile v naravi pogubne se sile. Za trenotek utihnil je grom, le dež je bil ob skalovje... O ti moj Bog, kdo zdaj gre po stezi, ki pelje v gorovje?

Kdo si, ki v noč si namenil korake? Ne slišiš grmenja, ne čuješ tuljenja viharjev, ječanja vejevja, ne vidiš kamenja, ki sile nevidne vale ga po poti — tebi nasproti? ... Mar ne bojiš se, da zmanjka moči ti, da omagaš na poti, kaj žene v noč te, o človek, mar našel med drevjem stezo boš pravo, prav nič ne bojiš se, da zgubil bi igro z naravo?

Pešec, ki v goró je namenil korake in na stezi viharju kljubuje, Peter je, kmet iz Poljane, ki pred mnogimi leti odšel je na tuje. Bil je sirota, imel je le mater. Dolgo je drugim tlačnil, drugim garal, za druge potil se, a vendar dovolj si prihranil in kupil prav majhen kos zemlje ter lotil z veseljem se dela. Vzel mater je k sebi, vso strto od dela, da v miru odslej bi živila.

Pozabil ni onih, ki zanj so karkoli storili, skrbel za vse je ljubeče, za mater, za vse te odšel je na tuje, da kupi vsaj košček jim sreče. In delal je tamkaj v tujini in čakal, da zraste zaklad, ki prinesel ubogim bo srečo, z njim materi kupil bo — grad. Delal je dneve, delal je leta, videl bedo, trpljenje in skrb je morečo, zbral je zaklad, zdaj vrača domov se kmet Peter, zdaj nese jim srečo.

Ustavil se zdolaj je v vasi, da svoje bi znance pozdravil, da bi o delu v tujini, o bedi in trpljenju, da bi o sreči jim pravil. Znanci v dolini, čudni, zategli obrazi, metali oči so pohlepno žareče v sukujo, kjer hrani zaklad. Teh nihče ni hotel trpljenja ne — sreče. A vsak je hinavski napravil obraz in govoril: „Če hoče, Peter lahko ostane pri nas, kaj hodil bi v noč, saj nihče ne podi ga iz koče!“,

Ni hotel ostati v dolini, ker videti hotel je mater ljubečo, brez sveče, brez luči je krenil v goro kmet Peter, ki nosil je srečo — Tesna in strma je pot, ki vodi prek gore, morda še uro, dve uri hodá... S silo zagnal se je Peter v strmino, kmalu bo vrh in nato bo doma — A ta strašen naliv, ti bliski, ki jemljejo vid, to votlo bobnenje, bo prišel do vrha? ... Mar mora? ... Pot je opolzka in polna kamenja.

Umazana voda, nesoča kamenje in vejevje, se v noge zaganja, včasih spodrsne, roke krvave mu, kmet Peter se sklanja do zemlje. Grabi za veje, išče poti med prepadi,

ne plaši ga grom ne divje tuljenje, v nadi,
da konec bo kmalu strašne poti, kljubovaje viharju se v reber zaganja.
Glej... tu pot je zakrilo vejevje in drevje, ki vihra do tal ga priklanja.

Nikamor naprej, nikjer ni izhoda, pot se izgublja v temi — — —
Zdajci obstal je, premočen, premražen, izmučen do smrti — — —
Vendar naprej, dokler krvi je kaj v žilah, razmetal bo veje,
z zadnjo močjo poiskal bo pot. A kaj to? ... Nekdo se smeje? ...
Kdo? V duhu zagledal je mater, obraz njen, oči, njeno roko drhtečo,
molečo v pozdrav. „Ah, ti si, glej tu sem tvoj Peter, zdaj nesem ti srečo!...

Razgrni zdaj se grmovje in drevje prav malo privzdigne naj veje,
in blisk naj mi sveti na poti do nje, ki dobrotno se smeje!“
Vihar je zatulil, drevje obupno zavilo je veje, čuj, nekdo odgovarja:
„Kaj iščeš tu, človek, ne slišiš demonov peklenskih vršenja in strele, ki vdarja,
mar ne bojiš se, da zgrešil korak bi in zdrsnil v globino grozečo?
Vrni se, človek! ... Dolga je pot še, kaj hočeš tu s srečo?“

Pojemale v njem so že zadnje moči, zagledal je brezo poleg kažipotata.
Zdaj krene na desno ... ne, krene na levo ... zgrešil je pota!
„Moj Bog, kam naj krenem, naj stopim ... v levo, v pravo,
kje so zdaj tisti, ki nesem zaklad jim, mar meša mi glavo
tuljenje demonov, kaj res naj ostanem tu sam sredi pota?
Čemu mi zaklad, čemu naj bo delo, če to je le zmota?“

Ah, vendar, naravnost, to pot je, ki sem jo zgrešil v glavi.“
Prispel je na vrh. „Od tukaj podnevi zagledal sem cerkev v daljavi.
Konec bo pota, konec noči bo te strašne, kmalu bom v koči,
kjer mati nestrpno me čaka in niti ne misli, da prišel bi v tej noči.
Neskončno vesela bo mati, ko stopil na prag bom in potrkal na vrata ...“
Objema želeč si, z novo močjo zdaj po potu koraka — — —

Glej, drevje postaja redkejše, postaja mu znano!
A senca, ta senca na kraju, kjer imel bi stopiti na plano? ...
„Kdo si, kaj iščeš v noči? ...“ Začutil v prsih bolest je skelečo —
„Ne boj se me, božji, saj sem le Peter, kmet, ki nesem jim srečo!“
Zamolkel udarec — — padec in krik v tesnobi ...
Satanski krohot ... nato pa le veter, ki tulil je pesem o — zlobi!

VEČER

J. SAVIN

Večer je in jaz sem tako sam,	Roža osuta v vazi brez vode
vse, vse je smrtnotihu v moji sobi,	zre kot človek, ki nečesa čaka,
ki se vanjo mrak lovi	Zdaj bi zajokal rad, pa me je strah.
in raste v nemo pesem o tesnobi.	Na steni ura enolično tiktaka.

IZ DIJAŠKEGA ŽIVLJENJA

SLIČICA. — M. V.

Majhna sobica.

Po omarah in policah je vse polno knjig, da kar ostrmiš, ko vstopiš. Po stenah pa same lepe umetniške slike — sami originali slavnih slikarjev.

Za dolgo mizo sedi v naslonjaču gospod župnik, a na nasprotni strani se jaz ves nervozen presedam iz enega kota naslanjača v drugega in gledam na mizo pod gospodove prste, ki v presledkih obračajo popisane in porisane liste — naš literarni list „Svit“. Tudi gospodove oči nervozno begajo med listi in kritično preletavajo bele strani. V sobi je vse tiho, še ure ni od nikoder slišati, le papir zašumi, ko obrne gospod list.

Gospod je odložil list in z veselim obrazom vstal iz naslanjača. Vstal sem tudi jaz — seveda popolnoma nervozen — in pogledal gospodu v oči. Tedaj je pa gospod župnik iztegnil svojo belo roko čez mizo in mi vesel rekel: „Vitko, iskreno čestitam! Prav dobro! Le tako naprej!“

Soba se je ob teh besedah pred menoj zavrtela in kakor se mi je prej zdela nekoliko neprijazna in mrzla, se je zdaj spremenila v raj.

* * *

V „Domu“ smo imeli sestanek. Težko so me čakali prijatelji, ki so se šteli med pisatelje in pesnike „Svita“. „Kaj ti je rekel?“ — „Kaj pravi?“ — „Kako je?“ — in ne vem, koliko drugih vprašanj se je vsulo name, ko sem prinesel od gospoda iz župnišča list.

Moje veselo obličje je že od daleč kazalo in sporočalo veselo novico:

„Fantje, vse prav! Pohvaljeni! Živio!“

„Živio!“ je zadonelo vse povprek. Fantje so se čutili srečni, da so njihova dela, ki so jih kovali zvečer pri sveči, žela pri gospodu župniku, ki tudi piše, takšno priznanje.

Veselje je zavladalo po vsej dvorani, kjer smo ob slovesnih prilikah zborovali. Od nekje iz kota se je oglasil klavir in zaigral, čeprav slabo in razglašeno, našo himno, ki smo si jo seveda tudi spesnili in uglasbili. Vsi smo zapeli stoje, pred nami so vstajali iz teme novi načrti, novo delo, novo življenje...

Povedal sem na široko, kaj je rekel gospod, kako je pohvalil list — vse podrobnosti. Kovali smo dolgo nove načrte, sestavljali razne parafraze, po katerih se naj list ravna, da bo stopil še više.

Vsak teden je „Svit“ izšel v enem izvodu poln naših slik in del...

Vsak teden smo se sestajali in sestavljali sporede, čitali dela in razprave, pa tudi kritizirali! — Da, kritizirali! — Ta kritika! — Ta je uničila naš „Svit“, ta mu je zazvonila pogrebno pesem!

Naš Matevž, pisatelj, da mu ni bilo para med nami, je pisal v list po vest. Lepo, malo zaljubljeno — romantično, kot se pač mora v peti šoli!

Nekoč je pa vstal pri sestanku naš literarni Jupiter — Jože in udaril v molčečo dvorano, ki je pričakovala pohvale in ne vem česa vsega:

„Fantje, kar naš Matevž piše, je že predavnimi leti jako lepo pisal — Stritar! Matevž je prepisal — ukral!“

Dvorana je onemela za trenotek. Kmalu je pa po njej zašumelo kakor razburkano morje. Začeli smo se prepirati.

„Da bi Matevž prepisoval?“ — „S tem žališ list!“ — „Misliš, da smo plonkarji?“ — „Dokaži!“

Vse je letelo na Jožeta, ki je stal na odru in hladnokrvno škilil skozi črnoobrobljena očala na nas, ki smo kričali vanj vsi nervozni.

Pa se ni opravičil. Trdil je vedno svojo.

Matevž, edini redni sodelovalec in pomožni urednik, je jezen zapustil dvorano.

Konec?

„Svit“ je zaspal . . .

* * *

Sedaj leži pred mano enajst števil „Svita“ in z veseljem brskam in listam po njem. Veliko dela mi je dal in tovarišem tudi. Dal nam je pa tudi mnogo dobrega. Mnogo smo se naučili ob njem. Res je, matematika se je včasih malo pojezila name, a v slovenščini sem koncem leta ugledal prelepi red: odlično.

„Svit“ je bil tudi koristen. Vsaj meni!

Poslal sem nekemu listu črtico, ki sem jo priobčil v „Svitu“. Črtica je bila natisnjena, v pismu, ki sem ga prejel od uredništva — pa trije „kovači“.

OBZORNIK

Nove knjige

Milko Kos: *Zgodovina Slovencev od naselitve do reformacije*. 1933. Jugoslovanska knjigarna Ljubljana. Tiskarna sv. Cirila Maribor. Str. 256. Cena Din 98.—. Po Trdinovi Zgodovini slovenskega naroda, ki jo je izdala v času razmaha narodne misli v dobi čitalnic in taborov l. 1866. Slovenska matica, smo dobili in še dobivamo široko zasnovano in poljudno pisano Grudnovo — zdaj Malovo Zgodovino v Mohorjevi družbi, tretja pa je ta Kosova, katere so se gotovo vzveselili vsi naročniki „Kosmosa“ Jugoslovanske knjigarne, saj nam razkriva in ugotavlja poklicni strokovnjak vseučiliški profesor naše zgodovine z vsem svojim znanjem in ljubeznijo našo preteklost. V prvem delu „Pred prihodom Slovencev“ nam pisatelj pokaže pozorišče slovenske zgodovine, nas seznanja s predzgodovinsko dobo na tem našem ozemlju in še z dobo Rimljanov in velikih selitev narodov. V drugem delu „Od naselitve do madžarskih navalov“ doživljamo stoletje pred prihodom Slovencev, vidimo, kako je bilo s prihodom pod Obri, zasledujemo naselitev v novi domovini in tvorbo države karantanskih Slovencev, nato še, kako so se politično in versko priključili na zapad, ka-

ko so slovenske zemlje prešle v frankovsko monarhijo, kako je bila Panonija središče političnih gibanj slovenske zemlje v 9. stoletju, kako je prišlo do konca frankovskega gospodstva v Panoniji in Karantaniji, nakar preletimo še politični, socialni in gospodarski red staroslovenske dobe. Tretji del „Doba velikega nemškega političnega in kolonizatoričnega osvajanja“ nam kaže Veliko Karantanijo in njene krajine, germanizacijo slovenske zemlje v 10—12 stoletju in gospodarstvo, družbo in cerkev v prvih stoletjih germanizacije. V četrtem delu — „Borba za politično prevlado nad slovensko zemljo“ — vidimo, kako je bilo z dinastičnimi teritoriji, kako z borbo za Kranjsko, kako z zedinjevanjem slovenske zemlje pod Přemyslom Otakarjem II., kako je prišlo do habsburško-goriškega ravnovesja 1282—1335, kako so prodirali Habsburžani k morju, kakšne so bile naše meje v visokem srednjem veku, kako je bilo z gospodarstvom in socialnim položajem našega kmeta, kako je bilo s plemiškim stanom, s cerkvijo, mesti in meščanstvom. Peti del podaja „Konec srednjega veka“, v katerem se seznanimo z dvigom celjskih grofov, s turškimi in drugimi vojnami v drugi polovici 15. stoletja in še z družbo in gospodarstvom, cerkvijo in duhovnim ži-

vljenjem v 15. stoletju. Na straneh 241—255 sledijo viri in literatura. Knjigo krasi na 32 posebnih listih premnogo posrečenih reprodukcij krajev in umetniških spomenikov ter tudi faksimilov jezikovnih spomenikov (n. pr. brižinskih, stiških in čarnejških). Poleg tega so v knjigi zemljevidi severne in zapadne meje Slovencev v 9. stol. in danes, politična razdelitev slovenske zemlje v 9. stol. (po l. 828.) in oris glavnih prometnih potov na Slovenskem v srednjem veku. Posebej pa so dodane karte: Slovenska zemlja v rimski dobi, Obseg in smeri prve slovenske naselitve (do okoli 9. stol.), Teritorialni razvoj slovenske zemlje v srednjem veku in še Cerkevna razdelitev slovenske zemlje v srednjem veku. Ko dobimo še drugi zvezek Kosove zgodovine — upamo, da je ne bomo predolgo čakali — bomo imeli lep domač priročnik naše preteklosti, ki bi ne smel manjkati v nobeni knjižnici. Da bodo tudi premnogi dijaki z veseljem segli po tej lepi knjigi, ne dvomimo, saj jih zgodovina sploh zanima, kaj šele zgodovina domače zemlje!

Fra Erjavca Zbrano delo. Uredil Anton Slodnjak. Prvi zvezek. Ljubljana 1934. Jugoslovanska knjigarna. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Str. 264. Cena Din 60.—. Ob stoletnici Erjavčevega rojstva smo dobili iz Jugoslovanske knjigarne prvi zvezek zbrana dela tega našega klasika, ki ga ureja dr. Anton Slodnjak s priznano strokovno spretnostjo, katero je pokazal že ob Levstikovih izdaji. Urednikov Uvod (str. 7—112) nam kaže Erjavca v vsem njegovem dejanju in nehanju, upoštevajoč vse, kar smo doslej brali (Levec, Gregorčič), a prinašajoč še mnogo, mnogo novih podatkov in ugotovitev, tako da imamo zdaj kar vzorno monografijo, ki jo po vrhu vsega krasijo še številne slike iz raznih dob pisateljevega življenja ter tudi dva faksimila („Vaj“ in pisma dr. Tavčarju.) Na straneh 115—239 imamo nepozabne Erjavčeve Spise iz prirode, med katerimi srečamo slovito „Žabo“, klasično „Mravljno“, dalje „Vulkanske moči“, nakar beremo „Kako se je Slinarju z Golovca po svetu godilo“, se seznanimo nato z „Velblodom“ in „Živalmi popotnicami“, izvemo „Odkod izvirajo gliste in kako se spreminjajo“, beremo v obliki lepih pisem, kako je z „Rastlinskimi svatbami“ ter na koncu poslušamo še prijetno kramljanje o „Raku“.

„Opomnje“ k posameznim spisom (str. 241—256) bodo slehernemu bravcu kaj prav prišle, v „Urednikovem poročilu“ pa vidimo, koliko je pisatelj originalni tiskani tekst prilagodil sedanjemu našemu pravopisu. Urednikovo delo kakor tudi vso opremo moramo imenovati vzorno. Erjavca, ki je pravi šolski klasik, dijaštvu kar najtopleje priporočamo! Nihče naj ne zamudi prilike, ko lahko pride po ceni in kar mimogrede do tako lepih

izdaj naših domačih pisateljev v izdaji Jugoslovanske knjigarne.

Aljožij Remec: Užitkarji. Kmečka založba v treh dejanjih. Spisal —. Drugi natis. 1934. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. Str. 47. Cena: broš. za ude Din 6.—, za neude Din 8.—; vez. Din 12.—, za neude Din 16.—. S to Remčevu dramo smo pred desetimi leti dobili prvi zvezek Mohorjeve knjižnice, ki je kmalu pošel in je prav ob prvem jubileju doživel novo izdajo, kar pričča, da se je Remčeva igra priljubila. Nič čudnega, saj je po svoji snovi in spretni zgradbi postala ena izmed najpopularnejših naših oderskih del.

Jože Pogačnik: Veliki teden. Prevedel in priredil —. 1934. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. Natisnila Mohorjeva tiskarna v Celju. Str. 322. Cena: vez. v platno z rdečo obrezo Din 20.—, vez. v pegamoid z zlato obrezo Din 30.—. V času tako lepo se razvijajočega liturgičnega gibanja med nami, je Mohorjeva družba prav gotovo ustregla mladim in starim z izdajo lepega Pogačnikovega „Velikega tedna“, ki ima, kot pove pisatelj v predgovoru, že dva predhodnika: prvi prevod obredov velikega tedna smo dobili 1829 v Ljubljani, drugega pa 1874 v prireditvi Andreja Marušiča v Gorici. Danes bi zaman iskali prvega, a prav tako tudi drugega, zato pa smo segali te velikonočne dneve po Pogačnikovem. V „Uvodu“ (str. 7—64) nam pisatelj pokaže, kako je cerkveno leto obnavljanje Kristusovega življenja, preide k najsvetejši daritvi, nakar prav lepo obrazloži vso velikonočno dobo, zlasti pa zadnje tri dni velikega tedna in velikonočno nedeljo. Uvodu sledi prevod liturgije velikega četrtega, petka in sobote ter prvih treh velikonočnih dni, kakor tudi sveta maša, — ordo missae. Knjigo toplo priporočamo tudi dijaštvu, saj jo je namenil avtor kakor drugim prav tako njemu: dijak, ki ima prav v velikonočnih dneh več časa zase, naj ob teh molitvah podoživlja zmagoslavno žalostno našega odrešenja.

„Ti si skala“. Ljubljana 1934. Izdala in založila Akademsko zveza. Tiskala Jugosl. tiskarna v Ljubljani. Str. 54. Cena Din 5.—. Naši akademiki so priredili sredi februarja proslavo 12 letnice kronanja sv. očeta Pija XI. V ta spomin so izdali zdaj knjižico, ki obsega sledeče razprave: Vseučiliški profesor France Veber je napisal „Misli o cerkveni občestvenosti“, A. K. „Papeštvo, božje znamenje med narodi“, Janez Ložar „Niti Jud, niti Scit, ampak Oče vseh narodov“, Ciril Žebot „Postavil je pastirja“, nakar sledijo odlomki iz okrožnic sv. očeta Pija XI. o krščanski vzgoji mladine, o krščanskem zakonu, o obnovi socialnega reda po evangeljskih načelih, o pravi edinosti vere in še dva odlomka iz misijonske okrožnice. Priporočamo!

Dr. Vladimir Murko: Pot h gospodarski obnovi. Napisal — —. 1934. Založila Zveza jugoslovanskih hranilnic v Ljubljani. Tiskarna Merkur d. d. v Ljubljani. Str. 16. Notranja naslovna stran ima drugačen naslov: Varčevanje — podlaga vsega gospodarstva — in še: Kako lahko sami pripomoremo k zboljšanju gospodarskih razmer, o čemer je predaval dr. Murko v radiu 5. febr. 1934. Knjižica je za današnje čase gospodarske stiske priporočljiva in jo bo vsak s pridom prebral, tudi dijak!

Naši zapiski

Narodno blago

5. BOŽIČNI VEČER IMA VELIKO MOČ

Na božični večer so šle tri dekle po vodo na potok. Postavile so keblce na tla in nalivale. Prva je nalila olja laškega, druga vina rumenega, tretja pa mleka. Ko so prinesle domov, je šla tudi gospodinja z velikim čebrom po vodo. Dejala je: „Jezik bom držala v vodi toliko časa, dokler ne bo priteklo laško olje ali rumeno vino“. Tako je tudi storila. Pa po vodi je priplaval gad in jo pčil v jezik.

6. MARIJA SNEŽNA

Na praznik Marije Snežnice je šla žena žet. Ljudje so jo svarili, naj ne dela na ta praznik, a ona se jim je smejala, rekoč: „Tisti rod, ki si je izvolil ta praznik, je že umrl. Zato zame ne velja.“

Ko pride na njivo in hoče požeti prvo bilje, se ji novi srp prelomi na dve polovici. Žena gre domov po drugega. Ni še odrezala prvega klasa, že se odlomi ročaj. Tudi sedaj ni odnehala. Gre še po tretji srp in žanje dalje.

Pravijo, da so izvoljeni prazniki svetejši kot oni od cerkve postavljeni.

7. ANGELSKA NEDELJA

Na angelsko nedeljo je morala neka služkinja iti na njivo po korenje za prašiča. Ugovarjala je, toda kaj pomaga: gospodinja je več kot ona. Vzame škaf in gre na njivo.

Sredi njive je stalo dete in ji dejalo: „Niti lista se ne smeš danes dotakniti!“ Potem je izginilo. Dekla je šla domov in povedala gospodinjini, kaj se ji je pripetilo. Gospodinja je bila jezna in je rekla: „To si si sama izmislila. Jaz dojdem nabirat za svinjo in nič se mi ne bo pripetilo.“

Ko je prišla na njivo, ni videla deteta, saj mu ne bi verjela! Začela je puliti korenje. Ni še jednega izpulila, kar jo useka črn gad v roko. Silna bolečina jo izpreleti in mrtva se zgrudi na tla.

8. DVA PRIJATELJA

Prej, ko je divjala kolera, sta živela dva človeka: Janez in Marko. Videla sta, da ljudje cepajo kakor muhe v pozni jeseni. Zato sta drug drugemu to-le obljubila: „Tisti izmed naju,“ tako sta dejala, „ki bo prvi umrl, mora priti praviti drugemu, kako se godi onim dušam, ki se naglo ločijo od telesa. Oni pa, ki bo na zemlji ostal, mora dati za eno mašo za rajnkega.“ Bilo je sklenjeno in ker sta bila velika prijatelja, še misliti ni bilo, da bi to obljubo prelomila.

Kmalu potem je Janez umrl. Njegova duša se je vrnila k prijatelju in povedala, da dušam ni nič hudega. Marko se je potolažil in ne bi mu bilo hudo umreti. Toda na mašo je pozabil! Niti v glavo mu ni padlo, da bi dal za mašo.

Nekega dne je bil silno slabe volje in dolgčas mu je bilo. Mati mu je dejala, naj gre za zabavo sekat drva v gozd. Marko je seveda šel. Ko pa pride v gozd, se mu prikaže prijatelj. Marko kar ostrmi!

„Zakaj nisi izpolnil obljube, ki si mi jo dal, Marko?“ je turobno vprašal Janezov duh.

Marko ni nič odgovoril. Stal je na mestu in zijal v prikazen. Toda, ko je izginila, je pobral pot pod noge in zbežal proti domu. V sebi je čutil silno bolečino, ki ga je žgala kot žerjavica.

Domov je prišel vroč in potan od vročine. Vrgel se je na posteljo in zajecal: „Oh mati, umrl bom!“

„Ne boš umrl, ne! Lezi na posteljo in zaspi, če ti je kaj hudega.“

Sin se pa ni dal ugnati. Vedno je prosil, naj gredo po župnika, da se bo izpovedal. Nazadnje se je mati vdala ter šla po duhovnega gospoda.

Marko se je nekoliko umiril. Vročina ga ni več tako stresala kot prej.

Ko je prišel župnik k njemu, mu je povedal najprej, kaj je vzrok bolezn. Tudi vsa imena, ki mu jih je duh razodel, je povedal. Ti bodo namreč še to leto umrli. Župnik ga je nalahno udaril s črnimi bukvami po čelu in takoj ga je zapustil spomin. To je storil zato, da ne bi drugi zvedeli imen onih, ki bodo umrli. Materi je pa povedal, da sin ne bo več ozdravel.

A. Zajec.

DVE ZGODBI O MORI

1.

Kmet je šel spat na mrvo. Ponoči vidi, kako hodi po senu bela žena. „Glej, hudirja,“ je mislil, „danes jo pa imam moro, ki me je tako dolgo mučila!“ Rekel pa ni nič, kajti takrat, ko vidiš moro ali jo imaš v roki, moraš jezik držati za zobmi. Čisto tiho se je torej splazil kmet proti njej, in hop! pa jo je zagrabil za vrat.

Mora ga je lepo prosila, naj jo izpusti. Obljubila mu je, da ga ne bo nikdar več hodila tlačiti. Toda možakar si je mislil svojo: „Čakaj, poplačati ti moram usluge, ki sem jih sprejel od tebe! Videla boš, da nisem kar tako. Če bi bil pravičen, bi te moral obesiti! Razumeš? Ampak za sedaj bo dovolj dvajset gorkih po zadnji plati. Hehehe...“

Privlekel jo je na prag. Tedaj se je izpozabil in je zaklical fantom, ki so ponočevali: „Hej, fantje, moro sem ujel. Sem pojdite, da ji bomo kosti zrahljali.“ Pa še preden je to izgovoril, je mora izginila in v roki mu je ostala le suha bilka.

2.

V sosednji vasi je živel pred kakimi petdesetimi leti Pavel. Bil je sin onega Janeza, ki se je obesil. Vsi dnevi so mu tekli veselo, le to mu je izpodjedalo počasi zdravje, ker ga je tlačila mora. Potožil je očetu, potožil materi, pa nobeden mu ni vedel pomagati. Mati mu je svetovala, naj gre h konjederki, a sin je odgovoril, da je ta ženska coprnica in da bi ga lahko zacoprala, če bi šel k njej.

Nekega dne pa se odpravi k župniku. On mu bo gotovo pravo besedo povedal, saj ima vedno Boga pri sebi in lahko točo dela s svojo molitvijo ali jo pa odganja. Prišel je v župnišče. Kuharica mu pove, da je župnik odšel v mesto in da se bo vrnil šele zvečer. Pavel vidi, da mu ne kaže čakati do večera, zato se obrne in hoče iti. Toda kuharica ga zadrži, češ, da je gotovo lačen. Segrela je kavo in ga vprašala, kaj ga je privedlo. Matija odgovori: „Ženske ne vedo nič! Oče in mati mi nista znala svetovati, pa mi boste vi?“

Kuharica je pa le uganila, kaj mu je. Po ljudeh je zvedela, kako je s fantom.

„Mogoče ti bom pa ravno jaz največ koristila. Veš, župnik bi te nagnali, ker pravijo, da more sploh ni.“

Pavel je videl, da že ve, kje ga boli, in začel ji je praviti, kako je z njim. Kuharica mu je rekla, da bo kmalu rešen, ako bo storil tako, kakor mu bo velela. Zvečer naj vzame nož in naj v postelji čaka more. Ko bo prišla, naj jo sune z nožem v srce. Tedaj bo umrlo v vasi dekle. Dvajseto uro po smrti se bo njen duh vrnil na zemljo in iskal morilca. Takrat bo moral klečati na robcu, katerega je imel župnik pri novi maši. Čez dve uri se bo duh vrnil in Pavel bo rešen.

Že prvi večer vzame Pavel nož in čaka. Ob enajstih ponoči pride skozi ključavnico majhna, tanka žena, ki se v sobi veča in veča. Nato gre k njemu, a komaj se je približala k postelji, jo Pavel sune z nožem. Tedaj se v sosednji hiši zaslišijo klici: „Oh umrla je! Umrla...!“

Pavel se je vzdramil in pri srcu mu je bilo zelo težko.

Popoldne je prišla k njemu kuharica. Pavel ji je povedal, kaj je storil. Umoril je človeka! Ali ona mu je dejala, da bi dekle vseeno umrlo, ker se je najedlo strupenih gob. Tako so ji namreč zatrdili domači, ko je šla kropit.

Okrog sedme ure zvečer sta klečala v sobi, kjer je na parah ležela mrtva deklica, Pavel in kuharica. Pavel se je potil in mlo vzdihoval k Bogu, naj ga reši iz stiske, zakaj duh ga je iskal po svetu. Videl ga je, ko je šel iz deklice, vzdignil pest in rekel: „Moram te najti. Gorje ti!“

Štopil je tik njega, a videti ga ni mogel, ker ga je ščitil robc, na katerem je klečal. Pavel se je ustrašil, skoraj bi padel s čarobnega robca, da ga ni zadržala kuharica.

Dve mučni uri sta minili. Spreletela ga je groza in mrz. Tresel se je kot šiba na vodi. Sedaj bo prišel duh. Ali ga ne bo opazil?

Duh je vstopil. Ko ga je Pavel zagledal, se je onesvestil. Kajti bil je tako neznanosko grd in jezen, da je bilo groza. — Čez nekaj časa se je zbudil in videl okoli sebe zbranih precej ljudi. Tudi oče in mati sta stala poleg njega. Pavel je sedel na klop in spil kozarec slivovke. Ta ga je okrepčala, da se je otrese strahu in povedal zbranim vaščanom, kaj se mu je zgodilo.

A. Zajec.

BENEČANI IN SUEŠKI PREKOP

Misel na zvezo med Sredozemskim in Rdečim morjem je stara in je bila že za faraonov v neki meri uresničena. Manj znano pa je, da se je tudi republika sv. Marka nekoč bavila s takim načrtom. Bilo je to v dobi odkritij, ki so imela postati usodna beneški pomorski veljavi. Kolumbova pot čez ocean v Benetkah še ni napravila posebnega vtisa. Dosti bolj je skrbela Benečane portugalska konkurenca, odkar so Portugalci naravnost iz Indije uvažali dišave, zlasti poper. Zato so skušali najprej pridobiti egiptovskega sultana, ki ga je portugalska konkurenca tudi zadela, za znižanje carine in celo za vojno zoper indijske kneze. Ko pa v Egiptu niso našli za to razumevanja, so se lotili med leti 1502 in 1504 z vsoto resnostjo drugih načrtov. Mislili so zvezati Rdeče in Sredozemsko morje, bodisi s prekopom preko Sueške ožine, bodisi tako, da zvežejo Nil z Rdečim morjem. Beneški poslanik Giova je že dobil zadevna navodila, a so jih kmalu preklicali in mu ukazali, naj o tem sploh ne govori. Menda niso zaupali sultanu ali pa so se bali Portugalcev.

Bog ve, kako bi se zasukali nadaljni zgodovinski dogodki, da se je beneški načrt takrat uresničil?

S. K.

Pomenki

B. J. Kolja. Potopis je kar dober. Pošljite še one slike, ki jih omenjate. Priobčim v prihodnji številki!

Boris. Črtica je prijetno pisana, a če bi bila nekoliko bolj strnjena, bi pridobila. Sicer se mi zdi, kakor bi bila odlomek iz daljše povesti. Potem je seveda v redu. Morda jo o priliki priobčim. Oglasite se še kaj!

P. P. Nekaj sem izbral. Mislim, da se boste še naredili in da se še večkrat oglasite!

M. V. Pismo sem z zanimanjem prebral. Odgovoril nisem, ker sem na vse take želje že večkrat odgovoril v „Pomenkih“. Bodite prepričani, da mi niste nič novega povedali in da skušam vedno doseči, kar je pač mogoče. Glede merila, no, tako visoko pa le ni, da bi strašilo! To dokažem z Vašo „sličico“!

K. M. Aleš. Priobčim. Ali imate še kaj takega iz dijaškega življenja?

J. Savin. Zapeli ste „Pesmi v predvečer“, ki kažejo, da ste lirik, vendar bi Vam svetoval, da opustite vsaj v začetku cikličnost in se pokažite in postavite rajši s posamezno pesmijo! Skušal bom prirediti zadnji dve.

I. P. S. takimi verzji, ki jih veržite v neke pesmi, ni nič!

Jaromil. Pesmi in črtica so pač prvenci, katerim bodo sledile boljše stvari, ko boste obvladali formo in se otresele raznih navinosti. Le pošljite, kar imate še v zalogi! Morda bo druga pošiljka boljša, samo frankirajte jo pravilno!

Ruben. Ob Vaših verzijah se nisem mogel navdušiti. Take „pesmi“ pač lahko nehate kovati, če pa Vam je dano, da Vam privro res pesmi iz srca, potem se pa le še oglasite!

Vojan. „Dve o materi“ ste poslali. Vesel bi ju bil, če bi bili res „hčerki trenutka“, pa sta izmodrovano narejeni, da mati ob njih ne bi vedela, kaj ji hočete povedati. Priprosto in naravno, nikar preko moči!

Tone Maklen. „Zimska tišina“ in „Želje v samotni“ nista baš slabi za začetek. Medtem ste gotovo zapeli kaj novih? Pošljite jih!

Kobljer Ivan. Vztrajni ste! Vaš „Študent Jože“ kaže, da napredujete.

Korofanec. Po dolgem času zopet glas iz zgornje naše strani! Pesmi se pač gladko bereta, a pozna se, da ste nekoliko zastali, kar pa naj Vam ne jemlje poguma! Citajte pridno tudi novejša stviri, pa boste videli, kaj Vam manjka. Pričakujem, da mi pošljete tudi prozo, kakor obljublimate. Kaj pa drugi? Ako imate več izvodov svojega lista, pa ga pošljite! Morda je v njem kaj takega, kar bi lahko „Mentor“ prinesel!

Tartarin. Priobčim. Ono „Sužnje sonce“ kar pošljite; če bo treba kake spremembe, bom že uredil, da bo prav.

Aleksandrovna. No, no, tako hudo pa le ni! Do mature še lahko nihate, ne da bi se Vam bilo treba vznemirjati, ta čas pa pridno študirajte, da se potem toliko lažje odločite za katerikoli poklic! Po poslani „Pomladni pesmi veslačev“, ki je, kot pravite, že leto dni stara, Vam ne morem na literarnem polju prerokovati kakih uspehov. Pošljite drugič kaj več, morda ob novem spremenim svoje mnenje!

D. S. Zadnje štiri se pač gladko bero, imajo čiste rime, a manjka jim pravega sodobnega izraza. Ali ste že brali kaj, kako se je razvila naša pesem izza moderne? Skušajte dobiti „Sodobno slovensko liriko“, ob kateri boste videli, kaj je zadnjih štiri-deset let pesem! Poguma radi tega odgovora pa kar nikar ne izgubite! Prepričan sem, da boste še prav lepo peli in se pridno oglašali v „Mentorju“!

Jelisava. „Ptički brez gnezda“ in „Pozabljeni grob“ bi bili prav dobri šolski nalogi, „Pesem pred svetilko“ je pa že nekoliko več, samo malce prenaivno se mi zdi vse, čeprav je motiv kar lep. Menim, da ga boste kdaj pozneje, ko mu dorastete, podali vse globlje in vse lepše. Tudi Vam bi svetoval, da se seznanite z jezikom sodobne naše proze. Ali ste brali že kaj Cankarja, n. pr. „Moje življenje“? To delo preberite do prihodnjic, ko mi spet kaj pošljete!

Ivan Lesar. Slabo ste sodili. Prejšnje so bile boljše!

G. E. „Bogastvo ni sreča“ je zelo poučna zgodba in prijetno pisana, samo premalo resnična je, da bi mogla človeka prepričati. Poskusite drugič kaj bolj življenjskega!

Piki Pikič. S spremembo psevdonima se Vaša moč ni prav nič spremenila. „Melanholijska“ je izpoved petošolske bolezn, a tako slaba, da bi se je sramovali, če bi jo brali natisnjeno. Če ni „Veselje“ boljše, ga ni treba pošiljati!

Razpotnik Jos. „Mater“ sem izbral iz prejšnje, „Spomin“ pa iz zadnje pošiljke. V „Zakladu“ je preveč Aškerca in še konec je tako nepesniški! V pesmi „Od doma“ ponavljate, kar ste povedali v „Materi“ mnogo krajše in boljše! Še se oglasite!

Škorec. One o mōri pridejo tudi na vrsto. Le pridno še nabirajte!

Orestes. Predolgo je vse. Morda prihodnje leto!

Ažmanov. Eno prihodnjic!

Popravi! V članku dr. Savnika o Schlie-mannu popravi letnico rojstva v 1822; poleg tega je ostalo še nekaj tiskovnih napak, katere pa je vsak mimogrede popravil, ako jih je opazil!

ZANKE IN UGANKE

NAPIS.

(Unk Jožef.)

POSETNICA.

(Unk Jožef.)

...EČ...IB...LIB...LAČLOM...

...IB...LIB...LATSO...FOZOLIF.

Ga.

Ana Zmija

Inčisl

KDO LETI?

(Ikaros.)

Čuj, leti!

REŠITEV ZANK IN UGANK

- Spremenitev:** Čelo, a mor, s ila, j am, Erna, z ima, last, A reh, t elo, o reh: Č a s
j e z l a t o.
- Konjiček:** Med narodi miruj prepir,
zavladaj nam samarijanstvo;
krivici vojsko, krotkim mir,
pravico vsem, to je slovanstvo.
Stritar
- Črkovnica:** Prijateljsko z ljudmi občuj,
prijateljstva ne vsiljuj!
- Dopolnilnica:**

N	A	P	K	L	G	T	O	K	U	J	A
S	T	A	R	A	N	A	V	A	D	A	Ž
P	I	T	I	J	J	K	I	N	A	J	M
E	L	E	Z	N	A	S	R	A	J	C	A
H	A	R	A	A	T	A	A	L	A	E	N

Stara navada, železna srajca.

Prav so rešili: Unk Jožef, petošolec, Ljubljana; Žitko Aleksander, IV. razr. klas. gimn. v Št. Vidu; Jug Franjo, Studenci pri Mariboru; France iz Središča; Ivan Čampa, V. Klas. gimn., Ljubljana; Salekar Franc, drž. klas. gimn. v Ljubljani.

NAROČNIKOM!

ALI STE ŽE PORAVNALI NAROČNINO?
NE ODLAŠAJTE VEČ, NAKAŽITE JO TAKOJ PO
PREJEMU TE ŠTEVILKE! LETO GRE H KONCU,
NE POVZROČAJTE NEPRILIK SEBI IN UPRAVI!

ZA NAKUP
ŠOLSKIH IN
TEHNIČNIH
POTREBŠČIN
SE PRIPOROČA
TRGOVINA
S PAPIRJEM

T
M. LIČAR
LJUBLJANA

DOM. ČEBIN

PREMOG - DRVA - KOKS

TELEFON
20 - 56

LJUBLJANA
WOLFOVA ULICA 1

LJUDSKA POSOJILNICA V LJUBLJANI

reg. zadruga z neom. z.
MIKLOŠIČEVA C. 6
(V LASTNI PALAČI)

obrestuje
hranilne vloge po
najugodnejši
obrestni meri.
NOVE VLOGE
vsak čas
razpoložljive,
obrestuje po
3%

Vse
kar potrebuješ
za gospodarstvo
lahko kupiš
pri

GOSPODARSKI ZVEZI
V LJUBLJANI

Kdor kupuje
knjige gre v

**JUGOSLOVANSKO
KNJIGARNO**
v Ljubljani

**ZAHTEVAJTE
PROSPEKTE!**

Zbirke žepnih slovarjev in učbenikov /
Leposlovne knjižnice / Ljudske knjižnice
/ Zbirke domačih pisateljev / Zbirke
mladinskih spisov / Zbirke „Kosmos“ /
Možnost mesečnega odplačevanja

Naročniki knjižnih zbirk uživajo
25% popusta pri nakupu drugih
knjig iz naše založbe izvz. šolskih

NOVI
RADIONE
TRO-
ELEKTRONSKI
SUPER

ZAHTEVAJTE
PONUDBO TUDI ZA DRUGE
APARATE „RADIONE“ OD
GLAVNEGA ZASTOPNIKA
TVRDKI

„**RADIO**“, r. z. z. o. z.
V LJUBLJANI
MIKLOŠIČEVA C. 7 / TEL. 3190

VALOVI 200—2000 m. — IZBORNEN SPREJEM
CELE EVROPE. — NAJVEČJA SELEKTIVNOST.
— **VISOKOFREKVENČNE PENTODE** —
POPOLNA STABILNOST. — TOČNA SKALA
Z IMENI POSTAJ. — OPTIČNA KONTROLA
POSTAJ. — BREZ BRNENJA. — MAJHNA PO-
RABA TOKA.

NOVA ZALOŽBA
V LJUBLJANI

===== **Kongresni trg 19.** =====

Šolske potrebščine

za vse šole, učila, zvezki, barve, risalno in tehnično orodje.

Knjige:

šolske, leposlovne in znanstvene. Tuja literatura v vseh
jezikih.

Po zelo nizki ceni odlični prevodi iz klasične literature:
Sophokles-Sovre: Kralj Oidipus, Euripedes-Sovre: Bratski spor,
Shakespeare-Župančič: Julij Cezar, Beneški trgovec.